

LIBRIS

We know
books

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, sector 6, cod poștal 060269, România
Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
contact@edituraeikon.ro
www.edituraeikon.ro
www.librariaeikon.ro

**Editura Eikon este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS)**

Editor: Valentin Ajder
Tehnoredactor, corector: Larisa Pleșca
Coperta: Mihăiță Stroe

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Zamfir, Bălan
Ceasornicarul / Zamfir Bălan. - București : Eikon, 2025
ISBN 978-606-49-1467-5

821.135.1

Zamfir Bălan

CEASORNICARUL

E I K O N

București, 2025

N-am mai fost demult pe faleză, deși uneori îmi era de banca noastră, de unde ne plăcea să privim pescării. Ieri, după câțiva pași fără o țintă anume, m-am trezit orând vadul. Am chibițat doi, trei pescari, hotărât să mă joc după ce asist la prinderea primului pește. Când am ieșit de moară, mi-a fost clar că mă îndreptam, împins de o forță nevăzută, spre locul de unde noi credeam că se vede cel mai frumos joc al pescărușilor.

M-am așezat la capătul de sub salcie, la umbră, ferit de ochii iscoditori. Știu că ți s-ar părea desuet să-ți vorbesc acum despre emoție, despre întrebări rămase fără răspuns, despre momente, despre apusuri fantastice, despre poezie, despre visul tău cu adevărat magic...

Am stat până târziu. M-am făcut una cu valurile, cu vântul, cu banca. Am fost apă, copac, așteptare, speranță, chemare...

„Sunt confuz. Uneori am impresia că trăiesc într-o realitate paralelă, ba mă întreb serios dacă exist într-adevăr, sau dacă sunt o închipuire, în mintea cuiva... Aș râde în hohote, aș plânge în hohote, aș chicoti pe înfundate, dacă aș ști că i-aș spus cuiva prin cap să mă imagineze, ehe, asta chiar ar fi un succes! Iar eu să-l întâlnesc și să-i cer pur și simplu: lasă-mă să scriu, să citesc, iar el, cu un rictus abia stăpânit, ca un coleg de bancă pe care îl rogi să te lase să copiezi, să mă poftescă, să mă ajute, când mi, cu o discretă mișcare a capului, masa de scris, și tu, abia început: Câteodată mă apucă lehamitea...”

CUPRINS

AUTOPORTRETUL	5
PODUL.....	19
CEASORNICARUL.....	39
UN CAL.....	61
TITIREZ.....	77
ÎNVOIALA.....	87
SALCIA	91
DEZMETICIRE	109
EPILOG	123
JURNAL.....	135
CAIETUL.....	151

AUTOPORTRETUL

Spre seară, când bătusem la ușa lui, un sentiment ciudat, ca o presimțire, îmi tulburase așteptarea.

De obicei, ciocăneam ușor și rar, cu buricul degetului arătător. După câteva momente, ciocăneam din nou, mai tare, cu nodul aceluiași deget. Abia a treia oară, când bătăile deveneau insistente și dese, auzeam târșăitul pașilor, apoi cheia răsucită în broască, urmată de privirea iscoditoare, mereu mirată, prin deschizătura îngustă a ușii. În cele din urmă, scotea lanțul și ușa se dădea în lături, iar eu intram, trecând pe lângă el, până în salon. Acolo, îl așteptam să pună la loc zăvoarele și să revină în încăperea largă, cu ferestre înalte și prăfuite. Nu ne salutăm. Era ca și cum mă dusesem să iau țigări, iar acum, întorcându-mă, ne pregăteam să fumăm.

Când ajungea și el în salon, mă așezam în fotoliu, în timp ce îmi pipăiam buzunarele, căutând chibriturile. Puneam țigările pe singurul colț liber al unei măsuțe, totdeauna sufocată de teancuri de cărți, fotografii, pliante și hârtii mâzgălite cu tuș negru, ori acoperite uniform cu un scris mărunț, tremurat, cu cerneală violet.

Scoteam o țigară, o băteam ușor cu un capăt de coperta unei cărți și așteptam. N-o aprindeam niciodată înainte ca el să-și umple pipa cu tutun nou și să-i dea foc, sorbind rar, păcănind din buze după fiecare fum, cu ochii în jăratecul înviorat până la incandescență.

În cele din urmă, când camera se umplea de aroma plăcută a tutunului olandez, îmi atârnam și eu țigara între buze, dădeam cu bățul de chibrit peste muchia cutiei și, când flacăra izbucnea cu un pocnet scurt, o apropiam grăbit de capătul țigării, trăgând primul fum...

Urmasem întocmai ritualul bătailor în ușă, așteptând clipa când aveam să-i aud pașii, urmași de zgomotele bine cunoscute...

Ne știam de o viață. Așa ziceam eu, exagerând, desigur, iar el respingea de fiecare dată acest fel de a ne măsura prietenia.

– De unde știi tu, mă mustra, în timp ce părea că pune în ordine pensule, cuțite, vopsele, planșe, schițe, cât înseamnă o viață de om?!

De fapt, nu rânduia nimic, ci muta mereu dintr-o parte în alta toate acele lucruri, cântărind în gând cuvintele, cum-pănind ceea ce urma să spună.

– O viață..., relua și mă fixa, privindu-mă pe deasupra ochelarilor. Și cum ar trebui să fie, mă rog, o viață, ca unitate de măsură?! Mai lungă, mai scurtă? Mai iute, sau mai lasă-mă să te las?! Vocea începea să-i tremure de fiecare dată și nu-și putea duce ironia până la capăt. Uneori, se oprea, nu mai spunea nimic, dar îi vedeam buzele frământând cuvinte nerostite, în timp ce mâinile continuau să amestece lucrurile

din jurul șevaletului. Mă simțeam exclus din toată acea filosofare mută și, stânjenit, plecam, lăsându-l să-și murmure monologul. Nu se supăra. Reveneam după un timp și totul era ca și cum nu se întâmplase nimic.

Alteori, după câteva minute de tăcere, cădea într-o tristețe plumburie, privea pe fereastră, undeva peste lume, și îl auzeam întrebând, de parcă vorbea cu sine:

– N-ai impresia, uneori, că, dacă am trage linie, n-am avea ce pune dedesubt?!

– Depinde la ce te aștepti să găsești sub linie când faci socotelile... Știam că îl înfuria eschiva mea, dar tocmai de aceea nu-i dădeam un răspuns clar, acela pe care îl aștepta și îl strecurase deja în întrebare. Îl voiam stârnit, gata să respingă judecata comună, să iasă din starea aceea reflexiv-melancolică...

– Tu, zicea și mă împungea cu degetul în umăr, tu, dacă tragi linie... Nu ducea fraza până la capăt. Ridica sprâncelele, apleca fruntea într-o parte și mă privea insistent, aproape agresiv, dându-mi de înțeles că nu aștepta decât un singur răspuns. Nu știu de ce nu mă simțeam jignit de insinuarea lui. Poate pentru că, în această socoteală, nu despre mine era vorba, ci despre el. Mă lua părtaș la nimicul de sub linie, îmi spunea că aveam aceeași soartă...

– Lasă-mă pe mine, încercam să-l scot din fundătură, hai să ne gândim la ceilalți...

– La care ceilalți? De niște ani încoace, doar tu îmi treci pragul...

Avea dreptate. Eram singurul care-i bătea la ușă. Și asta de mulți ani. Se îndepărtase încet-încet de toți prietenii, de toate rudele. Cât despre cunoștințele ocazionale, nu știu de

ce, dar nici uneia nu-i trecuse prin cap că i-ar fi putut fi oaspete.

Din spatele ușii, niciun zgomot. Nimic. O neliniște grăbită îmi scuturase umerii. O fi ieșit pe terasă, îmi spusese, amăgindu-mă cu o presupunere fără șansă. Cu ceva timp în urmă, chemase un meșter să-i blocheze ușa din spate, care dădea în grădină. Ca să fie sigur, mai bătuse și el niște cuie, lovind îndârjit cu ciocanul, de parcă n-ar mai fi vrut-o deschisă în veci.

Începusem să mă îngrijorez și alungam pe rând scenariile sumbre, dar puneam, la repezeală, în locul lor, doar ipoteze banale și șubrede.

Nu mai trecusem pe la el de vreo două săptămâni, de când cu o întâmplare care, recunosc, mă tulburase și mă făcuse să-l ocolesc o vreme. Adevărul e că nu țineam socoteala vizitelor și nici nu le anunțam în vreun fel. Lăsam totul în seama unui imbold interior, care apărea din senin...

Locuia acolo de multă vreme și în aceeași casă avea și atelierul. Zicea că e mai comod astfel, că nu trebuia să se deplaseze în alt loc, când voia să lucreze. Avea totul la îndemână, mai ales în nopțile când, neputând dormi, picta până în zori.

Așa îl găsisem ultima dată, singura dată, de altfel, când îl vizitasem dimineața, pentru că, de obicei, treceam pe la el după-amiaza, sau pe seară.

Era transfigurat. Parcă nu existam. Privea prin mine, sau pe lângă mine, nu-mi dădeam seama, și umbla prin casă ca

și cum plutea. Mă așteptasem să-l văd somnoros, buimac, ridicat din pat de bătăile mele în ușă...

– Nu pot dormi. Nici nu mai știu de când lucrez întruna. Și, cu toate astea, nu mă simt obosit, nu se lipește somnul de mine...

– Lucrezi la ceva important, ai un termen anume?, întrebasem, mai mult ca să fac conversație.

– Nu, nu e niciun termen. Dar e foarte important. Aș îndrăzni să spun că e vital. Pentru mine este totul!

Altădată, cuvintele acestea mi s-ar fi părut emfatic, sforăitoare, ba chiar lipsite de bun-simț. Atunci, însă, le simțisem dramatice, emoționante, grave.

– Dar la ce lucrezi?

Nu mi-a răspuns imediat. S-a învârtit prin salon, cu mersul acela ciudat, de parcă era în transă, a șters cu o cârpă îmbâcsită de vopseluri o pensulă mare, rotundă, a așezat un colț al perdelei, apoi, la doi pași de mine, cu capul puțin plecat, privindu-mă pe sub o sprânceană, a spus ca o mare taină:

– Autoportretul.

Din stradă, chiar în clipa aceea, țipătul unei flașnete nimicise liniștea. O dără veninoasă de sunete dogite se unduise perfid, în două-trei valuri, pe lângă pereți și gătuise cuvântul:

– Ciiir-cuuul! Viine ciir-cuuul! Ciiircuuul! Lei, pantere și saltimbanci! Haideți la circ! Numere de magie! Dresuri nemaivăzute! Ciiir-cuuul! Glasul flașnetarului găjâia ascuțit cuvintele, silabisindu-le nefiresc, în ritmul pașilor săi, târșâiți și înecați de praf.

– Autoportretul, repetase el, în timp ce flașnetarul se îndepărta, strigând și împingând mașinăria aceea cu manivelă: „Ciiir-cuuul! Viine ciir-cuul! Ciiircuul!”

În cameră începuse să miroasă a scoarțe vechi, date cu naftalină, de parcă sărise capacul unui cufăr și toate macaturile și velințele se revărsaseră la picioarele noastre.

Tăcusem. Momentul acela, straniu, tulburător, mi se păruse dintr-odată foarte frumos. Ne priviserăm în tăcere, la pândă, așteptând... Apoi întrebăsem aiurea, ca și cum aș fi vrut să aflu cât durează să te duci până la piață:

– Și mai ai mult?! Până îl termini, vreau să zic, cât mai e?

Dăduse din cap, îndelung, cu mișcări scurte. Am tradus printr-un „daaa...” căruia nu i se vedea capătul.

– N-o să-l termin. Nu pot. Lucrez la el de mulți ani.

– Dar de ce e așa de complicat?! Fusesem gata să dau cu bâta în baltă, sugerându-i să se folosească de o fotografie sau de o oglindă, ca să se poată studia mai bine, dar mă oprisem la timp, îngrozit de cât de prost i-aș fi putut părea, de cât de superficial vedeam lucrurile. Mi-l și închipuisem în clipa aceea cum mi-ar fi ținut o lecție despre portretul interior, despre ce poți să exprimi, zugrăvind-te pe tine însuși.

– Nu mă vrea! Înțelege?

Nu înțelegeam. Îl privisem năuc, așteptând ca tăcerea mea să-l facă să vorbească.

– Vino!

L-am urmat. A împins cu o mână ușa unei încăperi pe care o crezusem dormitor. S-a dat un pas într-o parte, făcându-mi loc:

– Intră!

Un damf puternic de uleiuri, de tincturi și solvenți a răbufnit peste noi. N-aveam unde să intru. Puteam doar să privesc din prag. Era loc cât să deschizi ușa. Restul era plin cu zeci, cu sute de tablouri. Se vedea că, la început, fuseseră puse cu rânduială, apoi cineva le îndesase, le aruncase unele peste altele, cum se nimerise, până la tavan.

– Iată-mă!

Sub privirile mele, se învălmășeau puderie de imagini răzlețe, pete de culoare, jumătăți de frunte, ochi, sprâncene, buze luminate de vreun zâmbet ascuns, altele strâmbe, schimonosite, undeva o șuviță de păr, dând să cadă pe frunte, în alt loc o ureche, o bărbie despătată de colțul unei pânze, două degete îndoite pe o pensulă. Totul în încăperea aceea părea amestecat cu o furie incredibilă, sau cu o nepăsare înspăimântătoare.

Mă oprisem în cadrul ușii, privind când la mormanul de uleiuri, acuarele și guașe, când la prietenul meu, care rămăsese cu mâna întinsă spre încăperea...

– Acum înțelege de ce, de câte ori ai bătut la ușă, te-am lăsat să aștepți. Trebuia să strâng, să nu-mi vezi neputința.

– Bine, dar eu vin pe la tine de câteva ori într-o lună. Tu ai acolo sute de tablouri. Îmi pare rău că ți-am întrerupt lucrul...

– N-ai întrerupt nimic. Îți explicam de ce a trebuit să aștepți de fiecare dată... Da, sunt sute. Nu le-am numărat niciodată. Nici nu știu de ce le-am păstrat. Aș fi făcut mai bine să le distrug...

În clipa aceea, îmi dădusem seama că nu știam, că nu văzusem niciun tablou pictat de el, că nu fusesem la niciun vernisaj al vreunei expoziții cu lucrări de-ale lui. Aflasem,

când ne cunoscusem, la aniversarea unei prietene, că e pictor, nimic mai mult. Discutasem de atunci de nenumărate ori despre artă, despre artiști, îl fascina Salvador Dali, se emoționa până la lacrimi vorbind despre Van Gogh, zâmbea mișelește când aducea vorba despre sprâncenele Fridei Kahlo și despre amorul ei cu Troțki, dar nu-mi arătase nicicând vreun tablou ieșit din mâna lui.

Mi se făcuse rușine. Cum de nu-mi trecuse prin cap? Nu-l rugasem niciodată să-mi arate vreo lucrare de-a lui și, mai mult ca sigur, asta îl ofensase. Era clar că îi rănisem, cu indiferența mea, orgoliul de artist, era ca și cum nu m-ar fi interesat creația lui... Doamne!, nici prin gând nu-mi dăduse să-i cer să-mi arate măcar un tablou... Nici acum nu-mi dau seama cum de se întâmplase așa ceva... Iar el îmi bate obrazul, pe ocolite, vorbindu-mi despre lucrări neterminate...

– Artist plastic, pictor, așa mi-l prezentase Eleonora, prietena mea. El îmi întinsese mâna și, făcându-mi cu ochiul, mă sfătui:

– Nu te lua după gura lumii.

Am băut câteva pahare, ne-am amuzat la niște glume cam nesărate, una peste alta ne-am simțit bine, iar la plecare, am ieșit împreună.

– Ce pictori îți plac în mod special?, mă întrebuse, cam pe nepusă masă, pentru că eu tocmai spuneam ceva despre cât de mult se lasă oamenii păcăliți de publicitate în ziua de azi și, mai ales, de manevrele ticăloase ale politicienilor...

N-am răspuns imediat, ba chiar, țin minte, m-am ferit un pic, întrebând, la rândul meu:

– De la noi, sau străini?

Zâmbise, în felul lui, tăios și îngăduitor totodată, iar eu nu mai așteptasem lămurirea:

– Luchian!

– Aaa, poetul florilor. Ce romantic!

Mi se păruse ironic, zeflemitor chiar.

– Nu, nu pentru asta, ci pentru felul cum pune lumina. Și pentru cum a știut să-și adapteze și să-și înnoiască tehnica. Și pentru că nu a încremenit în niște tipare... Și compoziția, și desenul...

Surprins de verva mea, tăcuse, urmărindu-mi motivele pentru care îl proclamasem pe Luchian pictorul meu preferat, deși vorbisem ca dintr-un manual de istoria artei, fără nicio notă personală.

– Dar tu? Care-i pictorul tău favorit?

– Treci pe la mine. Oricând. Nu e nevoie să te anunți. Uite, stau acolo, e aproape, prima casă de la nucul acela uriaș. N-ai cum să greșești. Se îndepărtase grăbit, de parcă fugise de întrebarea mea, și, într-adevăr, dincolo de nuc, îl văzusem intrând pe o poartă de tablă, strâmbă, cu vopseaua scorojită.

Trecusem pe la el la câteva zile după aniversarea Eleonorei, și apoi, ani la rând, la intervale mai mari sau mai mici. Și, în tot acest timp, nu văzusem măcar o schiță pe un șevalet.

În dimineața aceea, a luat un tablou din grămadă și l-a întors spre mine. Era prima dată când vedeam ceva pictat de el... Mi s-a părut un autoportret foarte bun. Se vedea lesne că nu-l terminase. L-a ținut în fața mea câteva clipe, acoperindu-și chipul cu el, apoi l-a pus alături, rezemat de perete, a luat altul, acoperindu-se din nou. În câteva

minute, umpluse salonul cu zeci de tablouri, așezate pe lângă pereți, pe canapea, pe scaune, peste tot. Continua să scoată autoportret după autoportret, aruncându-mi din când în când câte o privire, un fel de „vezi?, ce ți-am spus eu?!”, și să le așeze lângă celelalte. Uneori, schimba tablourile între ele, le muta dintr-un loc în altul, de parcă avea o idee anume, ca și cum tocmai pregătea o expoziție. Rătăcea câteva clipe, umblând de colo-colo, apoi continua să golească depozitul, din ce în ce mai preocupat, ținând uneori un tablou cu mâinile amândouă întinse și privindu-l cu capul dat pe spate. Ai fi zis că știa locul fiecărui tablou, trebuia doar să-l ia din grămadă și să-l potrivească în acel puzzle uriaș.

Nu știu cât a durat agitația aceea. Rămăsesem prins, ră-tăcit undeva, în marea de tablouri. O dungă îngustă, ca o că-răruie, singurul spațiu liber, se strecura de la picioarele mele spre el... De jur împrejur, sus și jos, autoportret lângă auto-portret, într-un amestec aiuritor de linii, culori și perspective. În mijloc, pictorul, prins în axul potecii aceleia nefirești...

– Iată! Prima mea expoziție! Primul meu vernisaj! Strigase, ca și cum ar fi făcut un anunț pentru o lume în-treagă, deși nu eram decât eu acolo. Nu știam, înnebunise, sau poate își bătea joc – răzbunare pentru lipsa mea de in-teres de până atunci?!... Stătea în mijlocul încăperii, calm, resemnat. Din când în când, pe chip i se ivea o lumină, ca speranța unui naufragiat pe o insulă pustie...

Într-o discuție de vreun an în urmă, îi spusese că pen-tru mine autoportretele lui Luchian nu par pictate pentru un alt privitor decât autorul însuși. Cred că voisem să-l surprind, să mă revanșez cumva pentru banalitățile de la

începutul prieteniei noastre, și am continuat, vorbind des-pre privirea interiorizată, despre linia gurii, despre poziția capului. E ca și cum s-ar fi regăsit pe sine – explicam – în tabloul pe care tocmai l-a încheiat și reflectează asupra pro-priului destin. Fascinant este că ai impresia că tu, privitorul, te uiți din lateral într-o oglindă, în care îl vezi mai puțin pe cel oglindit și mai mult pe cel ce se oglindește. Da, conti-nuam, autoportretele lui te fac să te gândești la drama celui care se privește. Nu pictat, ci pictându-se. Mă gândesc că e ca în povestea ta cu linia: ai vrea să o trasezi, ca să știi cum stai, dar te cuprinde brusc o teamă nemărginită...

– Nu cred că e cum spui, eu îl văd altfel pe Luchian, dar ai dreptate într-o privință: autoportretul nu e pentru privitor, ci pentru pictor.

– Da, sărisem bucuros că acceptase remarca mea. Într-un fel, autoportretul e un jurnal intim. Autoportretele n-ar tre-bui expuse, cum nici jurnalele n-ar trebui publicate!

Zâmbise blând, pe gânduri:

– De când se publică jurnale și se expun autoportrete, niciun autor nu mai e pe deplin sincer cu sine. E mereu dominat de ideea, aș zice de teama, că va fi judecat și răs-judecat. Numai cei cu firi foarte puternice scriu sau pictează neatinși de acest soi de cenzură nevăzută, nerostită...

– Mda, și infatuații, am strecurat din colțul gurii, fără ca el să mă fi auzit...

Nu știu dacă mi se păruse numai sau chiar îmi făcuse semn să mă apropiu. Așa cum stătea, ușor gârbovit, între tablouri, înconjurat de sine însuși, mi se arătase foarte bătrân. Sub pielea uscată a mâinilor, zvâcneau vene groase,